

Aregar un cavall (ALDC, VI, 1374. *Aregar un cavall*)

Els significants que giren entorn del concepte de l'enunciat expressen la idea de 'acostumar el cavall a l'arada; treure-li la qualitat d'esquerp, d'indòcil'.

Aregar és, com deia Fabra al *DOrt* (1917), un der. de *arec* 'que es presta a llaurar, que llaura' (s. XIII), der. de l'ant. *arar* (< ARARE), usat fins al s. XIV, i completat amb el suf. *-ec*, probablement preromà, el mateix que el cast. *-iego* (< -AECUS). *Arar* no va resistir la competència de *llaurar* (< LABORARE); var. *fer arec* 72, *alegar*, per dissimilació *r...r* > *l...r* en formes verbals com *aregaré*, *aregaria*, *arega(r)*, etc. *Adregar* s'ha interpretat com una var. de *endergar* 'arreglar', der. de *enderga*, subjuntiu del cat. ant. *endérzer/enderdre* 'dreçar' (< llat. ERIGERE/DERIGERE 'dreçar'), admetent un encreuament amb *aregar* (*DECat*). Sembla evident que aquesta explicació és enrevessada: atès que *adregar* és propi del ross., on conviu amb *adreçar*, sembla més lògic admetre un encreuament de *adreçar* amb *aregar* per originar *adregar*. De tota manera, no oblidem que *adregar* feia pensar en un possible ètim *ARATICARE proposat per Moll (*DCVB*) o, millor, *ARATRICARE > **aradregar* > *adregar*, però la manca de doc. ant. ens aparta d'una tal hipòtesi.

Dreçar (s. XIII) 3, 5, 8, 10, 13 (var. *adreçar* 2, 9) deriva del llat. vg. *DRECTIARE, der. de DIRECTUS, part. de DIRIGERE 'dirigir de dret; fer posar dret; corregir, esmenar'.

Domar (s. XIV) prové de DŌMARE 'domesticar, amansir', amb les var. *daumar* 129, amb alternança *o/au* (cf. Veny, 2013 b), i *adomar*, amb pròtesi vocàlica, com *adiomar* 13, 19. Un freqüentatiu de DŌMARE, DOMITARE és l'origen de *dondar* 7, 11, 14 (com l'oc.), amb la var. protètica *adondar* 6, 39.

Domesticar (s. XV) 106 és un der. de *domèstic*, pres del llat. DOMESTĪCUS, der. de DŌMUS 'casa'.

Ajovar deriva de *jova* 'parell de bous que llauren' (s. XI), del llat. JŪGA, de JUGU 'jou' en el sentit de 'junyir els bous; acostumar a dur el jou'; var. *jovar* 53, 109, *ajomar* 57, per equivalència acústica de *ajo*[β]ar (B = M; cf. Veny, 1986 b).

Avesar 116 prové de ADVITIARE, der. de VĪTĪUM 'defecte, vici', i que prengué en les llengües romàniques el

sentit de 'acostumar' (cast. *avezar*, it. *avvezzare*); var. *aveiar* 90, amb grau zero de la [z] i una *i* antihiatàtica.

Adestrar (s. XVII) 43 s'ha format sobre *destre* (< DEXTĒRUM), parent del cast. *adiestrar*.

Dominar (s. XIV) 54, 59, 92, 124, 126, 145 és pres del llat. DOMĪNARE, der. de DŌMĪNUS 'senyor'; var. *adominar* 182, amb pròtesi vocàlica.

Amansir 'fer tornar mans, dòcil' (s. XIX) 40, 41, 48, 69, 108, 121, 163 és un der. de *mans(o)* (< llat. vg. MANSUS); var. *amansar* (s. XIV) 29, 172, *mansar* 22, amb afèresi vocàlica.

Esbravar 47, 110 sembla un der. de *brau* (< *BARBRUS < BARBĀRUS 'ferotge, salvatge'), amb la var. *desbravar* 163, 174, en el sentit de 'treure bravesa', donat pel prefix *es-*, *des-*, de caràcter privatiu; el *DECat* prefereix partir del cat. ant. *esbabrar*, format sobre *baf*, onomatopèic, i amb atracció de *brau*.

Aquetar 169 és un der. de *quet* 'quiet, tranquil' (< QUIĒTU); el val. Escrig (1851) recull el mot amb el significat de "aquetar o apaciguar, sosegar, tranquilitzar", que avui és corrent en val.

Afaitar 88, 101, 103, 104, 110, 111 (var. aferètica *faitar* 103) ve del llat. vg. *AFFECTARE (cl. AFFECTARE), que de 'afectar, rebuscar' va passar a 'avesar' i 'domar'.

Aviar 16 s'ha format sobre *via* (< VĪA) 'posar en el camí'.

Fressar 52 (var. *afressar* 52) prové del llat. vg. *FRĪCTIARE 'refregar', der. de FRĪCARE 'fregar'.

La idea de 'ensenyar, instruir' és present en els mots: *maestrar* 159 (← cast. *amaestrar*); *preparar* 158 (< PRAEPARARE); *educar* (s. XV) 119 (< EDUCARE); *ensenyar* (s. XIII) (< ĪNSĪGNARE 'marcar', 'designar' > 'mostrar' > 'adoctrinar'), var. *ensinyar* 119, pel tancament de la vocal en contacte amb la nasal palatal. Des d'una perspectiva geolingüística, *domar* és isoglossa dominant en el cat. peninsular, estesa a l'alg.; *ajovar*, com *ensenyar*, ocupa poblacions disperses del cat. principatí; *adregar* campa pel ross., sense relació amb l'oc., i *aregar* és propi del bal. amb la var. *alegar* amb una àrea notable en val.

Són mots normatius *aregar*, *domar*, des del *DOrt*, 1917; *ajovar*, des del *DIEC₁*, 1995.